

იგორ კვესელავა

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტი, საერთაშორისო ურთიერთობების დეპარტამენტის უფროსი, პროფესორი

პეტრე პირველის ქართული წარმომავლობის შესახებ

რუსეთის იმპერიის შექმნა უშუალოდ უკავშირდება **მიხეილ რომანოვის** შვილიშვილს, **პეტრე პირველს**, რომელიც ბევრი რუსი, ქართველი და უცხოელი მკვლევარის მიერ მოძიებული წყაროების, სარქივო დოკუმენტების, მემუარების, სამეცნიერო და მხატვრული ლიტერატურისა და სხვა მასალების ანალიზის საფუძველზე მიჩნეულია გენეტიკურად ქართული სისხლის მტარებელ პიროვნებად.

პეტრე პირველის ქართული წარმომავლობა ცნობილი იყო რუსეთში მოღვაწე ქართველებისათვის, მათ შორის იყო ალექსანდრე გედევანიშვილი, რომელიც რუსეთში ალექსანდრე ბოროდინის სახელითაა ცნობილი. იგი განსაკუთრებული მოვლენა იყო რუსული საზოგადოების ცხოვრებაში, როგორც დიდი კომპოზიტორი, ქიმიკოსი, პედაგოგი და საზოგადო მოღვაწე. ოპერა „თავადი იგორის“ ავტორის სახელს უკავშირდება, რუსული კლასიკური სიმფონიისა და კვარტეტის შექმნა. როგორც მკვლევრები მიუთითებენ, მან დიდი ზეგავლენა მოახდინა რუს და საზღვარგარეთელ კომპოზიტორებზე, როგორებიც იყვნენ: ს. პროკოფიევი, ი. შაპორინი, გ. სვირილოვი, ა. ხაჩატურიანი და მრავალი სხვ.

პეტრე დიდმა, როგორც მას ისტორიკოსები უწოდებენ, უდიდესი წარმატება მოუტანა რუსეთს ჩრდილოეთის ლაშქრობებით ჩატარებული წარმატებული სამხედრო ლაშქრობებით და ქვეყანა ბალტიისა და კასპიის ზღვებზე გაიყვანა.

პეტრე პირველის გენეტიკური წარმომავლობის საკითხი, მისივე მმართველობის პერიოდში დაისვა და, როგორც ამას რუსული ისტორიოგრაფია (**იაკობ დოლგოროუკი** და სხვა) ამტკიცებს, **პეტრეს** აღელვების საგანიც გამხდარა. ამ მიმართულებით საზოგადოები-

სათვის ცნობილია გამოჩენილი რუსი მწერლის **ალექსეი ტოლსტოის** მიზანმიმართული საქმიანობაც. ამ მიზნით, მწერალმა ბევრი ახალი საარქივო დოკუმენტი მოიძია, შეისწავლა და გააანალიზა.

ტოლსტოის ტრილოგია პეტრე პირველის შესახებ ცნობილი იყო **სტალინისათვისაც**. ცნობილი პარტიული და საზოგადო მოღვაწის **დევი სტურუას** მოგონებებში ხმოვანდება **ალექსი ტოლსტოის** ქვრის ინფორმაცია **ა. ტოლსტოის სტალინთან** შეხვედრის შესახებ, სადაც მწერლის მიერ დასაბუთდა **პეტრე პირველის** ქართული წარმომავლობა, თუმცა ის კატეგორიულად მიუღებელი აღმოჩნდა საბჭოთა სახელმწიფოს მეთაურისათვის. **სტალინი** კატეგორიულად მოითხოვდა არ შეეთხზათ მითები რუსეთის ყველაზე გამოჩენილ სახელმწიფო მოღვაწეზე, რომელსაც სხვა **რომანოვები** ვერ უტოლდებოდნენ, „ამის გაკეთება დაუშვებელია. **პეტრე** რუსეთის ყველაზე გამოჩენილი სახელმწიფო მოღვაწეა. რუსი ხალხი ასეთი „აღმოჩენით“ თავს შეურაცხყოფილად იგრძნობს და ჩემი გარდაცვალების შემდეგ პასუხისმგებლობას ამაზე მე დამაკისრებენ, ხოლო ვინც დაარღვევს მითითებას, რომ ეს წერილები არავის უჩვენონ, მათ სამაგალითოდ დავსჯით“ – შენიშნავდა **იოსებ სტალინი** მწერალთან საუბრისას. მიუხედავად ამ გაფრთხილებისა **ა. ტოლსტომ** თავის წიგნში მაინც მიუთითა, რომ მეფე **ალექსი** არ იყო **პეტრეს** მამა.

სტალინის დავალებით, რუსეთის სახელმწიფო არქივის დირექტორს მიეცა კატეგორიული მითითება ნატალია ნარიშკინას წერილები მოეთავსებინათ საიდუმლო ფონდში და არ გაეცათ მკვლევარებისათვის.

ლიტერატურაში **პეტრე პირველის** შესახებ ბევრი მოსაზრებაა გამოთქმული. ერთ-ერთი ვერსიით, ის **პარტიარქ ნიკონის** შვილია. ცნობილია, **პეტრე პირველის** დის, **სოფიოს** სიძულვილი **პეტრეს** დედის **ნატალია ნარიშკინას** მიმართ. **სოფიო** ფიქრობდა, რომ **პეტრე** უკანონოდ იყო დაბადებული და სამეფო ტახტი არ უნდა დაეკავებინა.

გასული საუკუნის 40-იან წლებში ევროპულ, კერძოდ გერმანულ პრესაში გამოჩნდა კომენტარები, რომელსაც ხელს აწერდა ვინმე **გაიუსი მარიუსი**, რომლის მტკიცებით **პეტრე დიდი რომანოვი** არ იყო და მასში ქართველ ბაგრატიონთა სისხლი სჩქეფდა. მას ამ მოსაზრების ერთ-ერთ დამადასტურებელ არგუმენტად მოჰქონდა **პეტრე პირველისა** და **ერეკლე პირველის** პორტრეტების გასაოცარი მსგავსება, რომლის უარყოფა შეუძლებელი იყო.

ლიტერატურიდან ცნობილია, რომ **ნიკოლოზ დავითის ძე ბაგრატიონი**, შემდგომში **ერეკლე პირველი**, თეიმურაზ მეფის შვილიშვილი

იყო და მოსკოვიდან წამოსვლის შემდეგ **ნაზარალი ხანის** სახელწოდებით ქართლისა და კახეთის მეფედ ითვლებოდა. **ერეკლე პირველის** მოღვაწეობის ახალგაზრდული წლები რუსეთის სამეფო კართან იყო დაკავშირებული, სადაც ის 12 წლიდან იმყოფებოდა და უაღრესად ახლო ურთიერთობა ჰქონდა რუსეთის **მეფე ალექსთან**, როგორც ახლო მეგობართან და **ნატალია ნარიშკინასთან** ქორწინების დროს მის მეჯვარესთან, ანუ ხელისმომკიდესთან. ქართველი **ბაგრატიონი პეტრეს** დაბადებასა და ნათლობაზე უცვლელ, წამყვან პერსონად ითვლებოდა და ამის დამამტკიცებელი ბევრი დოკუმენტი არსებობს რუსულ სივრცეში.

პეტრე პირველის ქართული წარმომავლობის თემა წინ არის წამოწეული აკადემიკოს **ნიკო ბერძენიშვილის**, მკვლევარ **ვახტანგ ტატიშვილის**, პუბლიცისტისა და საზოგადო მოღვაწის **დევი სტურუას**, ტექნიკის მეცნიერებათა დოქტორის, ტექნიკური უნივერსიტეტის პროფესორის **ავთანდილ სიხარულიძის** და სხვა ავტორთა სამეცნიერო და ლიტერატურული სახიათის შრომებში, საარქივო დოკუმენტებში, მონაგონებებში, პრესაში, გამოქვეყნებულ პუბლიკაციებში და ა. შ.

2017 წლის ოქტომბერში, გაზეთში „საქართველოს რესპუბლიკა“ გამოქვეყნდა რუსეთში მოღვაწე ქართველი მეცნიერის, ცნობილი ისტორიკოსის, პროფესორ **ჯუანშერ ვათიშვილის** მოსკოვში გამოცემული შვიდტომეულის – „საქართველო და ევროპის ქვეყნები“, ერთ-ერთი ტომიდან ამოკრეფილი მასალები, რომელშიც უახლესი, დიდძალი დოკუმენტების საფუძველზე დასაბუთებულია, რომ **პეტრე პირველი** იმ დროს რუსეთში მოღვაწე ქართველი ბატონიშვილის **ნიკოლოზ (ერეკლე) დავითის ძე ბაგრატიონის** უკანონო შვილი იყო.

მკვლევარი ავთანდილ სიხარულიძე გვამცნობს, რომ რუსეთის მეფემ ალექსი მიხეილის ძე რომანოვმა, უკვე მოხუცობაში ფეხშედგმულმა მასზე 22 წლით ახალგაზრდა ნატალია ნარიშკინა შეირთო და მეჯვარეობა უფლისწულ ერეკლეს სთხოვა.

ქორწილიდან წლინახევრის შემდეგ, 1672 წელს, დაიბადა უფლისწული პეტრე, მზესავით მანათობელი და პირბადრი სავსე მთვარესავით. სრულიად ჯანმრთელი და ფიზიკურად ძლიერი, რომელიც სრულიად არ ჰგავდა წყალმანკითა და ნევრასთენიით დაავადებულ, ალექსი მიხეილის ძის არც ერთ – 13 შვილთაგანს.

არსებობს ნატალია ნარიშკინას უამრავი წერილი, რომლებშიც ერეკლეს, როგორც მამას, მოუთხრობს თავის შვილზე, პეტრეზე: თუ როგორ იზრდებოდა, როგორ ვაჟყავდადებოდა, რა თვისებისაა და ა. შ.

საინტერესოა ერთი ამონაწერი ნატალია ნარიშკინას წერილებიდან, რომელსაც იგი უგზავნის ერეკლე პირველს: „Наш Петруша

весь в тебя – высокий, стройный, черноокий, с чёрными кудряшками и такой же буйный, как ты“.

ჯ. ვათეიშვილის მტკიცებით, **პეტრე პირველის** წარმომავლობასთან დაკავშირებით, დასაბუთებული დასკვნების გამოტანის შესაძლებლობას იძლევა შვედი დიპლომატისა და აღმოსავლეთმცოდნის **ჰენრიკ ბრენერის**, 1723 წელს სტოკჰოლმში გამოქვეყნებული ნაშრომი, რომლის ანალიზი და ასევე ადრეულ და ბოლო პერიოდში გამოვლენილი ისტორიული და ლიტერატურული მასალები გვიდასტურებენ, რომ **პეტრე პირველი** საბოლოოდ მივიჩნით ქართული – ბაგრატიონული წარმომავლობის მეფედ რუსეთის ისტორიაში.

უნდა შევნიშნოთ, რომ **ჰ. ბრენერის** აღნიშნული წიგნი შეუმჩნეველი არ დარჩენია ისტორიკოს-მკვლევარს **მამუკა ნაცვლაძესაც**, რომელსაც მოაქვს ამონარიდი წიგნიდან, სადაც პირდაპირ არის მოტანილი **ერეკლე პირველის** აღიარება იმის შესახებ, რომ მას სხვა შვილიც ჰყავდა, ასაკით უფროსი „გარყვნილებისაგან შობილი, რომელიც ოდესღაც მოსკოვეთში შვა“.

როგორც ირკვევა, **ჰ. ბრენერი ერეკლე პირველს** მისი ირანში დიპლომატიური მოღვაწეობის პერიოდში შეხვედრია და უშუალოდ მოუხმენია რუსეთის მეფის კარის კულუარული ამბები. საგულისხმოა, რომ ამ ჩანაწერების გამო **პეტრე პირველის** ბრძანებით **ჰ. ბრენერი** დააპატიმრეს რუსეთში და მას 20 წლის განმავლობაში ციხეში მრავალი უბედურებისა და ტანჯვის გადატანა მოუხდა.

ამკარაა, **პეტრე პირველი** გაეცნო ამ ჩანაწერებს და რუსეთის იმპერატორის დიდი საერთაშორისო პრესტიჟისათვის უაღრესად მავნე და შეურაცხმყოფელ დოკუმენტად მიიჩნია იგი. არსებობს **პეტრე პირველის** მიმართ მისი ყმანვილობის უახლოესი მეგობრის და თანამოაზრის, **პეტრეს** მიერ რუსეთის არტილერიის პირველი გენერალ ფელდცეხმაისტერად დანიშნული **ალექსანდრე ბაგრატიონის** გაგაზაფნილი წერილები **ჰ. ბრენერის** რუსეთის ციხიდან განთავისუფლების შესახებ, თუმცა, როგორც ჩანს, ამჯერად **პეტრემ** იმედი გაუმტყუნა თავის მეგობარს და ახლო ნათესავს **ალექსანდრე ბაგრატიონს** და ზემოაღნიშნული მიზეზის გამო მისი თხოვნა არ დაუკმაყოფილებია.

პეტრე პირველმა შესანიშნავად იცოდა მისი ქართული წარმომავლობის შესახებ, მაგრამ სრულიად გასაგები მიზეზების გამო და მათ შორის რუსეთის იმპერიის პოლიტიკური ინტერესებიდან გა-

¹ დანვრ. იხ.: ჯ. ვათეიშვილი (ჯ. ვათაძე), გაზ.: „საქართველოს რესპუბლიკა“, 2017, 3 ოქტომბერი.

მომდინარე, შეუძლებელი და მიუღებელი იყო საუბარიც კი მისი ქართული წარმომავლობის შესახებ.

რუსეთის იმპერატორი სხვა ტიტულებთან ერთად იხსენიებოდა, როგორც „ივერიის ქვეყნის, ქართლისა და საქართველოს მეფეების მბრძანებელ ხელმწიფედ და ეს დადასტურებულია მისი და ქართლის მეფის **ვახტანგ მეექვსის** ურთიერთობითაც. მითუმეტეს ამ უკანასკნელმა შესანიშნავად იცოდა **პეტრე პირველის** ქართული წარმომავლობის შესახებ და დიდი ნდობა და იმედი ამოძრავებდა მის მიმართ. თუმცა მაშინ რუსეთის სამხედრო-პოლიტიკური და სახელმწიფოებრივი ინტერესები უფრო მაღლა აღმოჩნდა, ვიდრე **პეტრე პირველის** ქართული წარმომავლობა და ქართლის მეფე პირისპირ აღმოჩნდა ირანის ძლიერების წინაშე, რამაც ეს უკანასკნელი აიძულა რუსეთში გადახვეწილიყო.

ცხადია, **პეტრე პირველის** ქართული წარმომავლობა ეჭვს არ იწვევს და, ბუნებრივია, ის, არც **პეტრე პირველისათვის** იყო დამალული. ცნობილი იყო რუსეთის სამეფო კარისთვისაც. საქმე იმაშია, რომ აქ გარკვეულ პოლიტიკურ გარიგებასთან გვაქვს საქმე. ცნობილია, რომ რუსეთის მეფე **ალექს** არ შეეძლო, ფიზიკური მდგომარეობის გამო, მემკვიდრე გაეჩინა. რუსეთის ინტერესები კი მოითხოვდა ასეთ შემთხვევაში გამოსავლის ძიებას. სამეფო კარის ინტერესებში შედიოდა **ალექსის** დაქორწინება ახალგაზრდა **ნატალია ნარიშკინასთან** და ისეთი ადამიანის მოძიება, ვინც უაღრესად ახლოს იყო რუსეთის სამეფო კართან, იყო მართლმადიდებელი და სამეფო გვარის წარმომადგენელი, ამასთან, ფიზიკურად შემძლე, გონებრივად განზრახვითი და ფსიქოლოგიურად მტკიცე.

ასეთი პიროვნება იყო **ნიკოლოზ დავითის ძე ბაგრატიონი**, რომელსაც უნდა ეტვირთა უმძიმესი საქმე – მონაწილეობა მიეღო რუსეთის ტახტის მემკვიდრის გაჩენაში და შემდეგ დაეტოვებინა რუსეთი, კერძოდ, რუსეთის სამეფო კარის გარემოცვა.

ერეკლე პირველმა შეასრულა ეს უმძიმესი მისია და გარიგებისამებრ დატოვა მოსკოვი, არ არის გამორიცხული, რომ ეს შეეთანხმებინათ ირანის უმაღლეს პირთანაც, რათა **დავით ბაგრატიონისათვის** ქართლში ან კახეთში მოეძებნათ მეფის ტიტული, ან თუნდაც დაენიშნათ იქ მეფედ, როგორც ეს მოხდა კიდევაც. რუსეთის სამეფო კარმა მიიღო – ტახტის მემკვიდრე, **ერეკლემ** მიიღო მეფობა ქართლსა და კახეთში, ხოლო ირანმა დაიგულა თავისი ინტერესების გამტარებელი პიროვნება.

დამონებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. გონიკიშვილი მ., ბაგრატიონთა დასახლება და მოღვაწეობა რუსეთში, თბილისი, 1986.
2. სიხარულიძე ა., მოსკოვის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და საქართველო, თბილისი, 2006.
3. ვათეიშვილი ჯ. (ჯ. ვათაძე), გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, 3 ოქტომბერი, 2017.
4. ნაცვალაძე მ., გაზ.: „რეზონანსი“, ოქტომბერი, 2017.
5. კვესელავა ი., საქართველოს ისტორიის ქრონიკები, ტ. VI (საქართველო და მსოფლიო), წიგნი I, თბილისი, 2018.

Igor Kveselava

Doctor of Historical Sciences, Georgian Technical University, The Faculty of the Law and international relations, Head of the Department of the International Relations, Professor

Opinion about Peter the First's Georgian Origin

Summary

Based on analysis of historical sources, archival documents, scientific, artistic, memorable literature and other materials, the article discusses the opinion, that creator of the Russian Empire, Peter the First had genetically a Georgian origin.

Supposedly, considering the fact that the Russian King Alex was not able to have a heir because of his health problems, the Russian royal court made a certain political deal, which envisaged Nikoloz Bagrationi's (Erekle the First, David Bagrationi's son) direct participation „in giving birth“ of heir of Russian Empire. After that he had to leave the Russia and that happened exactly in this way.